EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 11. 10. 2021
COM(2021) 1000 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov vychádzajúca zo správ členských štátov za obdobie 2016 – 2019

{SWD(2021) 1001 final}

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov vychádzajúca zo správ členských štátov za obdobie 2016 – 2019

1. PROBLÉM

Živiny ako dusík (N) a fosfor (P) sú pre rastliny nevyhnutnými prvkami. Často sa používajú ako hnojivá v poľnohospodárstve s cieľom zabezpečiť vyšší výnos a kvalitné produkty. Rastúci dopyt po potravinárskej výrobe má však za následok zvýšenú výrobu a používanie hnojív, čo je však aj značne neefektívne, pretože to vedie k znečisteniu vody, ovzdušia a pôdy a má to vplyv na ľudské zdravie a životné prostredie.

Na globálnej úrovni prebytok dusíka a fosforu v životnom prostredí už prekračuje bezpečné medze našej planéty, čo predstavuje vážne ohrozenie prírody, ako aj klímy[1]. Európa značne prispieva k tejto forme znečistenia, pričom Európska environmentálna agentúra (ďalej len „EEA“) odhaduje, že v Európe je limit úniku dusíka prekročený faktorom s hodnotou 3,3 a limit úniku fosforu faktorom s hodnotou 2[2].

V stratégii v oblasti biodiverzity[3] a stratégii „z farmy na stôl“[4] sa stanovuje spoločný cieľ znížiť straty živín v životnom prostredí o aspoň 50 % do roku 2030 pri súčasnom zachovaní úrodnosti pôd. Smernica Rady 91/676/EHS[5] o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov (ďalej len „smernica o dusičnanoch“) je kľúčovým právnym predpisom na dosiahnutie tohto cieľa a iných cieľov Európskej zelenej dohody[6].

Smernica o dusičnanoch predstavuje aj základné opatrenie podľa rámcovej smernice o vode[7], ktorou sa vyžaduje, aby najneskôr do roku 2027 všetky európske povrchové vody, a to jazerá, rieky, brakické a pobrežné vody, ako aj podzemné vody dosiahli „dobrý stav“. Smernica o dusičnanoch spolu so smernicou o čistení komunálnych odpadových vôd[8] zohráva kľúčovú úlohu pri zlepšovaní stavu vodných útvarov EÚ, keďže znečistenie živinami je jednou z hlavných príčin zlyhania pri dosahovaní

---

1 Steffen, W. a kol., 2015, „*Planetary boundaries:guiding human development on a changing planet*“ (Planetárne medze: nasmerovanie ľudského rozvoja na meniacej sa planéte), Science, 347(6223), s. 1259855.

2 Spoločná správa EEA/FOEN (2020), „*Is Europe living within the limits of our planet?*“ (Žije Európa v rámci limitov našej planéty?). *An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries* (Posúdenie environmentálnej stopy Európy vo vzťahu k planetárnym medziam).

3 Oznámenie Komisie s názvom Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 – Prinavrátenie prírody do našich životov [COM(2020) 380 final].

4 Oznámenie Komisie s názvom Stratégia „z farmy na stôl“ v záujme spravodlivého, zdravého potravinového systému šetrného k životnému prostrediu [COM(2020) 381 final].

5 Smernica Rady (91/676/EHS) o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov.

6 Oznámenie Komisie s názvom Európska zelená dohoda, [COM(2019) 640 final].

7 Smernica 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia Spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva.

8 Smernica Rady o čistení komunálnych odpadových vôd (91/271/EHS).

dobrého stavu[9,10]. Okrem toho je smernica o dusičnanoch podľa rámcovej smernice o morskej stratégii zásadným nástrojom na predchádzanie znečisteniu pobrežných a morských vôd živinami[11,12].

Smernicou o dusičnanoch sa od členských štátov vyžaduje, aby:

– identifikovali vody zasiahnuté znečistením dusičnanmi a ohrozené znečistením dusičnanmi a aby za pásma ohrozené dusičnanmi označili oblasti, z ktorých odteká voda do týchto vôd, v ktorých poľnohospodárstvo značne prispieva k tomuto znečisteniu,

– rozvíjali akčné programy s opatreniami na zníženie znečistenia dusičnanmi a na predchádzanie tomuto znečisteniu, aby uplatňovali tieto programy v pásmach ohrozených dusičnanmi alebo na celom území a aby posilnili tieto opatrenia hneď, keď sa ukáže, že nie sú dostatočné na dosahovanie cieľov smernice.

Takisto sa ňou od Komisie vyžaduje, aby každé štyri roky informovala Európsky parlament a Radu o stave vykonávania tejto smernice na základe správ členských štátov.

Túto správu sprevádza pracovný dokument útvarov Komisie [SWD(2021) 1001], v ktorom sú zahrnuté mapy a tabuľky ukazovateľov zaťaženia živinami z poľnohospodárskych zdrojov, kvality vody a určených pásiem ohrozených dusičnanmi.

2. VÝVOJ ZAŤAŽENIA Z POĽNOHOSPODÁRSTVA

Poľnohospodárska plocha a hospodárske zvieratá[13]

Poľnohospodárska plocha EÚ zaberá približne 47 % celkovej oblasti EÚ27 a Spojeného kráľovstva. V období od 2010 do 2019 poľnohospodárska produkcia vzrástla o 14,5 %.

Živočíšna výroba je zodpovedná za približne 81 % prísunu dusíka do vodných systémov v poľnohospodárstve a za 87 % amoniaku z poľnohospodárskych emisií do atmosféry[14].

Najvyššia hustota hospodárskych zvierat vyjadrená ako dobytčia jednotka na hektár sa zistila v Holandsku (3,8), kde má od roku 2013 rastúci trend, na Malte (2,9), kde má od roku 2010 klesajúci trend, a v Belgicku (2,8), kde od roku 2005 zostáva na stabilnej úrovni.

---

9 Európske vody – Posúdenie stavu a záťaže 2018 – Európska environmentálna agentúra.

10 SWD(2019) 30 final – Európsky prehľad druhého plánu vodohospodárskeho manažmentu povodia.

11 Smernica 2008/56/ES, ktorou sa ustanovuje rámec pre činnosť Spoločenstva v oblasti morskej environmentálnej politiky.

12 Správa EEA č. 17/2019, Marine messages II (Správy o moriach II).

13 Tabuľky 1 až 9 a mapy 1 až 5 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. a Sutton M.A. (2015) *Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment* (Dusík na stole: Vplyv výberu potravín na emisie dusíka a na európske životné prostredie). (European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food.) Centre for Ecology & Hydrology, Edinburgh, Spojené kráľovstvo.

Bilancia živín[15]

Bilancia živín sa vymedzuje ako rozdiel medzi prísunom živín vstupujúcich do poľnohospodárskeho systému (najmä hnojivá) a výdajom živín, ktoré z toho systému odchádzajú (najmä plodiny a krmoviny). K prebytku živín dochádza vtedy, keď rastliny nespotrebujú všetky živiny, pričom to predstavuje potenciálnu stratu pre životné prostredie, zatiaľ čo negatívna bilancia znamená, že pôda je vyčerpaná a hrozí strata jej úrodnosti. Eurostat podporil používanie spoločnej metodiky[16] na výpočet bilancie živín, no nevyužívajú ju všetky členské štáty, čo bráni ich porovnaniu. Niektoré členské štáty bilanciu živín Eurostatu ani nevykazujú[17].

Za EÚ27 a Spojené kráľovstvo sa medzi vykazovanými obdobiami 2008 – 2011 a 2012 – 2015 na úrovni EÚ28 bilancia čistého dusíka a fosforečnanov mierne zvýšila, a to z 31,8 kg na 32,5 kg N/ha a z 1,8 kg na 2,0 kg P/ha. Za obdobie 2016 – 2019 sú bilancie dusíka vyššie ako 100 kg/ha v prípade Belgicka, Cypru, Luxemburska a Holandska. Bilancia čistého dusíka a fosforečnanov je na Cypre, Malte a v Írsku vyššia ako 20 kg/ha. V prípade tých členských štátov, ktoré vykazujú vysoký prebytok živín, pokiaľ ide o bilanciu čistého dusíka a fosforečnanov, sa od roku 2008 jediný pokles zaznamenal na Malte.

Vypúšťanie dusíka z poľnohospodárstva do životného prostredia[18]

Informácie o podiele poľnohospodárstva na vypúšťaní dusíka do vodného prostredia, bohužiaľ, neposkytlo 13 členských štátov[19]. Na základe údajov tých štátov, ktoré informácie poskytli, je poľnohospodárstvo zodpovedné od 22 % do 99 % celkového zaťaženia životného prostredia dusíkom, čo je v priemere 77 %, takže ide o najväčší zdroj. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím je rozloženie nerovnomerné: za 14 členských štátov, ktoré uviedli údaje za posledné dve vykazované obdobia, sa časť vypusteného dusíka pripisovaná poľnohospodárstvu znížila v šiestich členských štátoch a zvýšila sa v ôsmich členských štátoch.

3. HĽADANIE MIEST ZNEČISŤOVANIA

Hlavný pokrok 1 – Prehliadač pre lepší prístup k údajom správ o dusičnanoch
Spoločné výskumné centrum Komisie vytvorilo online prehliadač, ktorý umožňuje prístup k vykázaným údajom podľa smernice o dusičnanoch. V prípade kvality vody sú dostupné záznamy z regionálnych a dokonca aj jednotlivých staníc, pričom sú k dispozícii aj poľnohospodárske údaje.

Monitorovanie[20]

Smernicou o dusičnanoch sa od členských štátov vyžaduje, aby na posúdenie účinnosti akčných programov vypracovali vhodné programy monitorovania a vykonávali ich. Stanovujú sa v nej základné zásady a kritériá monitorovania vôd, no za také aspekty, ako je hustota monitorovacej siete, stabilita a frekvencia odberu vzoriek, sú aj naďalej zodpovedné členské štáty.

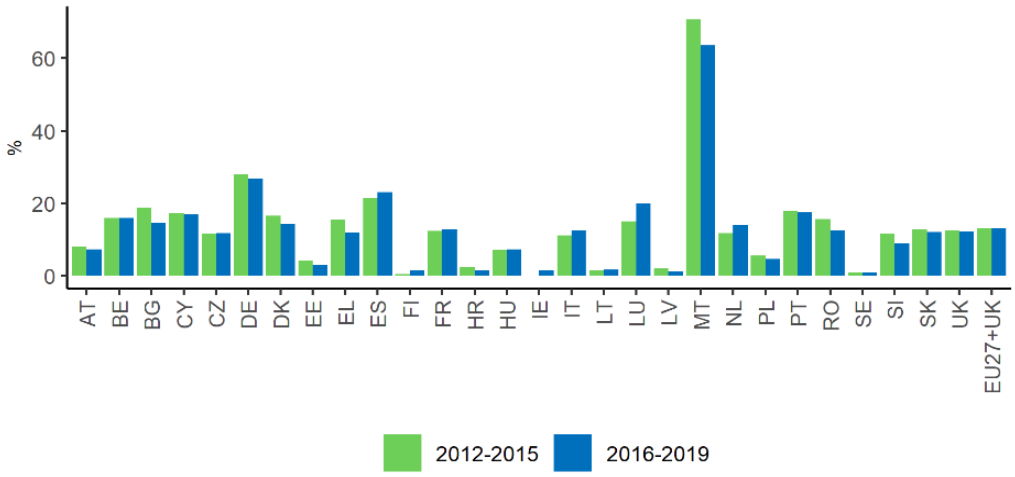
15 Tabuľky 10 až 17 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.
16 Metodika a príručka Eurostatu/OECD pre bilanciu živín (2013).
17 BE, CY, DK, EE, EL, LT, LU, MT.
18 Tabuľka 18 v SWD.
19 AT, BG, DK, EE, EL, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO.
20 Tabuľky 19 až 23 a obrázky 1 až 5 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

Členské štáty boli po prvýkrát požiadané, aby podali správu o každej z monitorovacích staníc, ktoré boli vylúčené z ich monitorovacej siete, o dôvode tohto vylúčenia, ako aj zavedení alternatívnych staníc v prípade pretrvávajúceho znečistenia. Za posledné dve vykazované obdobia bolo možné vypočítať trendy pre 83 % staníc podzemných vôd (zatiaľ len 20 % vo Švédsku) a 75 % staníc povrchových vôd (stále menej ako 50 % v prípade Grécka, Maďarska, Lotyšska, Malty, Slovenska a Švédska).

V prípade slaných vôd sa víta skutočnosť, že výrazný pokles celkového počtu monitorovacích staníc o 29 % zaznamenaný v období od 2008 do 2015 sa čiastočne napravil dodatočnými stanicami. Počet staníc na monitorovanie slanej vody však, bohužiaľ, zostáva v niektorých členských štátoch[21] relatívne nízky. Monitorovanie slanej vody je veľmi dôležité, aby sa zistilo znečistenie morských vôd a jeho vplyv na morskú biodiverzitu.

Podzemná voda[22]

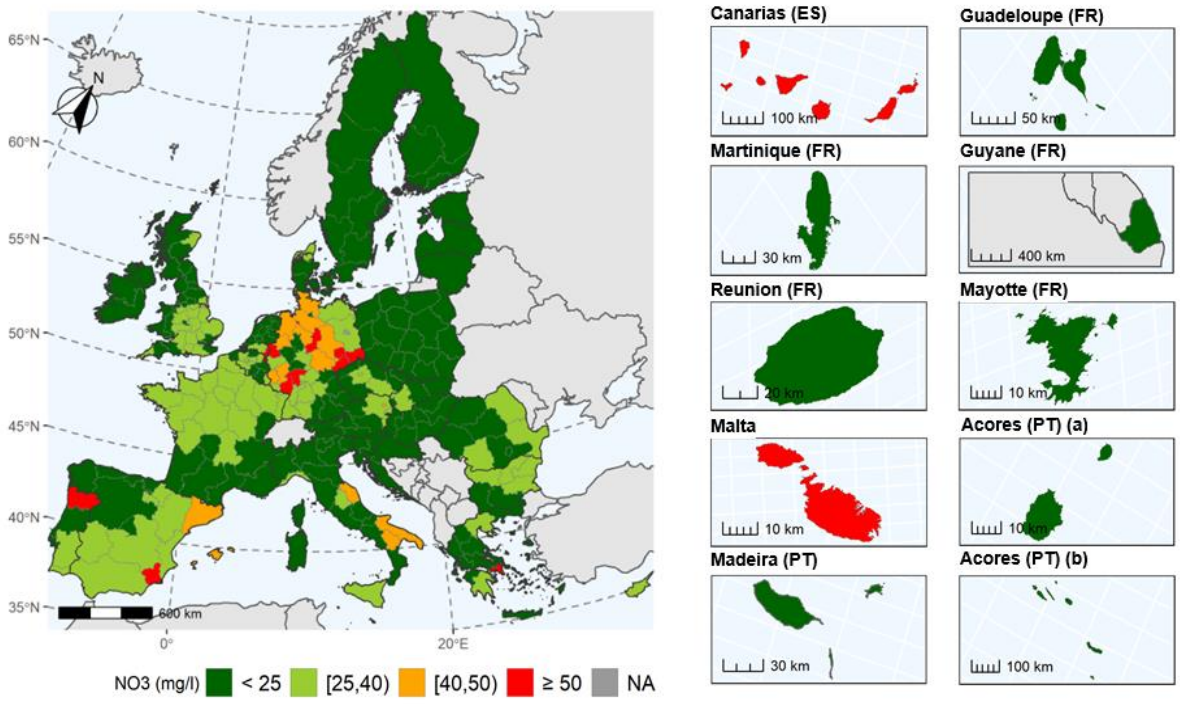
Až 14,1 % staníc na monitorovanie podzemných vôd v období 2016 – 2019 stále prekračovalo v ročnom priemere 50 mg dusičnanov na liter, čo je porovnateľné s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, v ktorom 13,2 % staníc prekračovalo hodnotu 50 mg/l.

Obrázok č. 1: Percentuálna hodnota staníc na monitorovanie podzemných vôd prekračujúca 50 mg dusičnanov na liter.

[21] FR, HR.

[22] Tabuľky 24 až 27, obrázky 6 až 9 a mapy 6 až 17 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

Obrázok č. 2: Ročné priemerné koncentrácie dusičnanov v podzemných vodách na úrovni NUTS2 za vykazované obdobie 2016 – 2019.

Povrchová voda[23]

Dusičnany a fosfor v povrchových vodách môžu viesť k eutrofizácii, t. j. k úbytku kyslíka v dôsledku šírenia rias, čo má vplyv na ekosystémy sladkých a morských vôd. Eutrofizácia, či už spôsobená dusičnanmi alebo aj fosforom, znamená pre členské štáty povinnosť prijať v prípade týchto vôd nápravné opatrenia podľa tejto smernice[24].

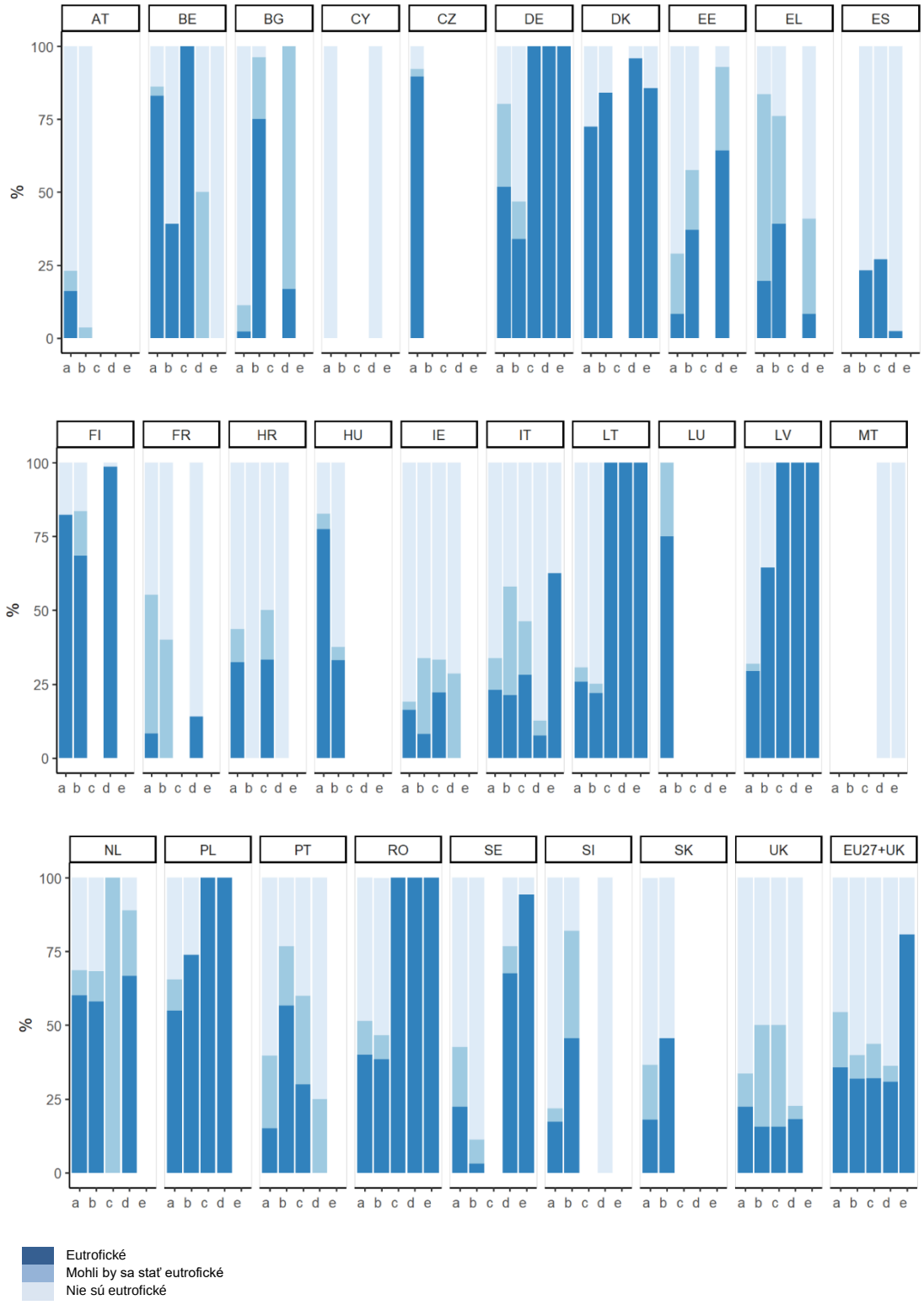
Komisia na posúdenie trofického stavu odporučila dodržiavať klasifikáciu usmerňovacieho dokumentu o eutrofizácii, ktorá sa používa pri vykonávaní rámcovej smernice o vode[25], čo bol prípad väčšiny členských štátov. Parametre použité pri tomto posúdení sa však medzi členskými štátmi značne líšili.

Na úrovni EÚ bolo 36 % riek a 32 % jazier, 31 % pobrežných a 32 % brakických vôd a 81 % morských vôd nahlásených ako eutrofických. Na druhej strane v prípade sladkých povrchových vôd nie sú na úrovni EÚ, nanešťastie, k dispozícii ani trendy v oblasti trofického stavu, a to z dôvodu nedostatku údajov a rozdielov v metodikách na vymedzenie trofického stavu, ktoré uplatňujú členské štáty.

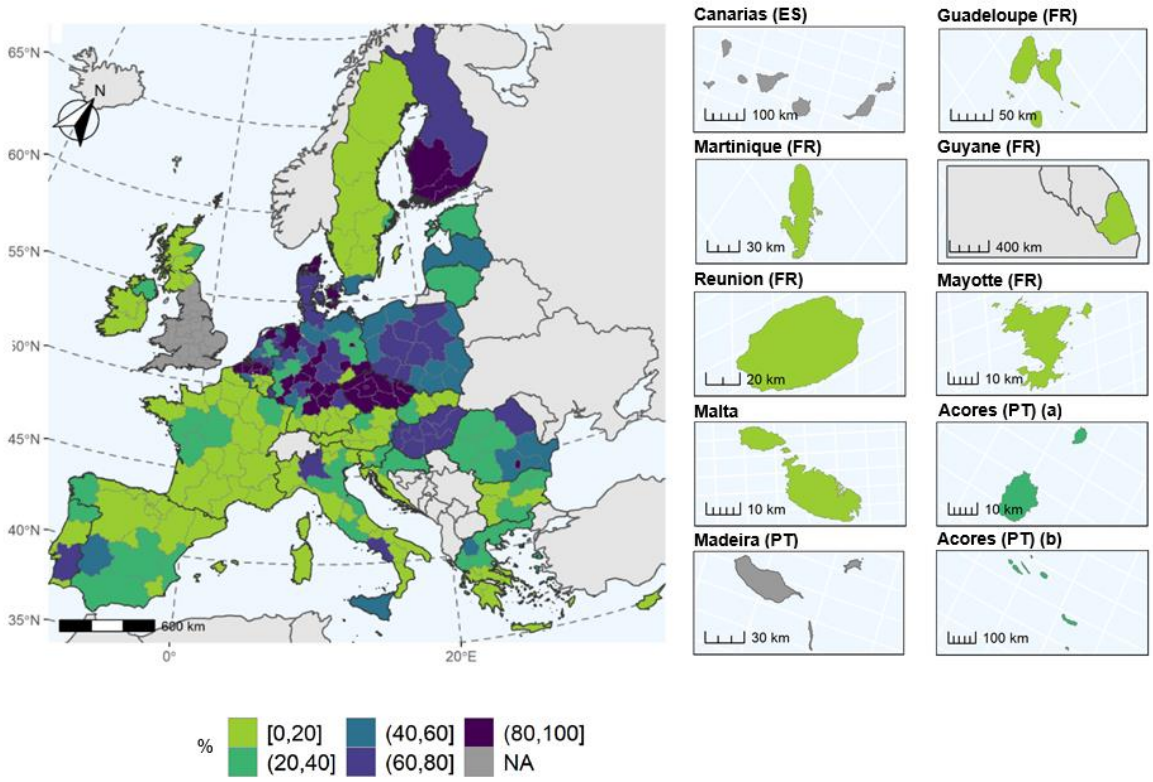
23 Tabuľky 28 až 44, obrázky 10 až 20 a mapy 18 až 43 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

24 Európsky súdny dvor rozhodol (vo veci C-258/00), že vylúčenie určitých kategórií vôd v dôsledku údajne zásadnej úlohy fosforu pri znečistení týchto vôd je nezlučiteľné s logikou aj s cieľom tejto smernice.

25 Usmerňovací dokument o posudzovaní eutrofizácie v kontexte európskej vodnej politiky. Usmerňovací dokument č. 23.

Obrázok č. 3: Graf frekvencie trofického stavu riek (a), jazier (b), brakických vôd (c), pobrežných vôd (d) a morských vôd (e) vo vykazovanom období 2016 – 2019.

Obrázok č. 4: Percentuálna hodnota staníc na monitorovanie povrchových vôd (všetky kategórie) v eutrofickom stave na úrovni NUTS2 za vykazované obdobie 2016 – 2019.

Hlavný pokrok 2: Naša konferencia pre Baltské more
Pri zohľadnení veľmi naliehavého problému s eutrofizáciou, ktorý sa týka 97 % Baltského mora, sa 28. septembra 2020 pri príležitosti „Našej konferencie pre Baltské more“ pod záštitou komisára Sinkevičiusa, ministrov poľnohospodárstva, rybárstva a životného prostredia v oblasti Baltského mora členské štáty v spoločnom politickom vyhlásení spoločne zaviazali posilniť úsilie o dosiahnutie dobrého environmentálneho stavu Baltského mora, a to znížením hlavných zaťažení, najmä zaťažení živinami.
Toto vyhlásenie sa vzťahuje na smernicu o dusičnanoch ako na kľúčový nástroj dosahovania tohto dobrého environmentálneho stavu. Vyzýva členské štáty, aby v prípade potreby revidovali určenie pásiem ohrozených dusičnanmi. Vyzýva aj k revízii opatrení v akčných programoch.

4. URČENIE ZNEČISTENÝCH OBLASTÍ[26]

Členské štáty musia nájsť znečistené oblasti a určiť ich za pásma ohrozené dusičnanmi, aby v nich mohli uplatňovať záväzné opatrenia. Namiesto určenia pásiem ohrozených dusičnanmi sa môžu rozhodnúť uplatniť svoj akčný program na celom území. Belgicko (len Flámsko), Dánsko, Fínsko, Holandsko, Írsko, Litva, Luxembursko, Malta, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko a Slovinsko uplatnili tento postup. V Spojenom kráľovstve to takisto platilo aj pre Severné Írsko.

Niektoré členské štáty takisto vymedzujú dodatočné typy pásiem (napríklad „problematické oblasti“ alebo „červené oblasti“) s posilnenými opatreniami, a to z dôvodu miestnej vyššej úrovne znečistenia alebo z dôvodu blízkosti miest odberu pitnej vody. To môže byť prípad oboch členských štátov, ktoré určujú pásma ohrozené dusičnanmi alebo ktoré uplatňujú tento prístup na celom svojom území.

26 Tabuľky 45 a 46 a mapy 44 a 45 v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

V období 2012 – 2015 a 2016 – 2019 celková plocha oblastí ohrozených dusičnanmi (vrátane členských štátov, ktoré uplatňujú tento prístup na celom svojom území) vzrástla o 14,4 %.

Údaje o kvalite vody, ktoré vykázali členské štáty, však ukazujú, že existujú oblasti so znečistením vody alebo s potenciálnym znečistením, ktoré nie sú začlenené medzi pásmami ohrozenými dusičnanmi. Bulharsko, Cyprus, Španielsko, Estónsko, Lotyšsko a Portugalsko majú veľmi vysoký počet problematických oblastí, ktoré nie sú začlenené medzi pásmami ohrozenými dusičnanmi.

V niektorých členských štátoch, ako je Bulharsko, Španielsko, Maďarsko, Taliansko a Slovensko sú pásma ohrozené dusičnanmi niekedy veľmi obmedzenými oblasťami, ktoré nezohľadňujú celé povodie, čo má za následok veľmi roztrieštené označenie a zníženú účinnosť akčných programov.

Napriek tomu, čo sa uvádza v právnom predpise, bolo zaznamenané, že pri identifikácii a určovaní znečistených oblastí nie je eutrofizácia dostatočne zohľadnená. Komisia očakáva, že všetky členské štáty tento nedostatok bezodkladne vyriešia s cieľom zabezpečiť vhodné a účinné určovanie pásiem ohrozených dusičnanmi.

5. ČO S TÝM ROBIA ČLENSKÉ ŠTÁTY

Akčné programy sa uplatňujú v rámci pásiem ohrozených dusičnanmi alebo na celom území. Musia sa aktualizovať aspoň raz za štyri roky. Niekoľko členských štátov prijalo akčné programy aj na regionálnej úrovni.

Opatreniami v akčných programoch by sa malo zabezpečiť vyvážené hnojenie, t. j. aby sa hnojivá, najmä dusíkaté hnojivá, používali s najvyššou účinnosťou, a tak sa minimalizovali úniky dusičnanov do životného prostredia, čím sa obmedzí znečisťovanie a predíde sa mu. Čoraz viac členských štátov (17 za toto vykazované obdobie) zahŕňa aj opatrenia súvisiace s hnojením fosforom, ktoré je nevyhnutné vtedy, keď úniky fosforu vedú k eutrofizácii vôd.

Členské štáty majú od roku 2012 k dispozícii vedecké a technické odporúčania pre každý druh opatrenia[27].

Väčšina členských štátov prijala počas vykazovaného obdobia 2016 – 2019 nové alebo revidované akčné programy. V Belgicku (Valónsku), na Cypre, vo Fínsku a v Rumunsku je ich stále potrebné aktualizovať.

Hlavný pokrok 3 – Informačný systém akčného programu pre dusičnany (NAPINFO)
Komisia sprístupnila verejnosti jedinečný súbor všetkých prístupov a opatrení v akčných programoch zo strany všetkých členských štátov podľa smernice 91/676/EHS[28]. Táto veľmi komplexná databáza vypracovaná v spolupráci s členskými štátmi obsahuje aj analýzu potenciálu týchto opatrení na boj proti znečisteniu živinami[29].

Pri analýze v správe NAPINFO sa zistilo, že medzi akčnými programami sú významné rozdiely, pokiaľ ide o vykonávané opatrenia a úroveň ambícií týchto opatrení. Členské štáty majú priestor na to, aby sa od seba navzájom učili, a to najmä v prípade, že majú podobné regionálne okolnosti (podnebie, pôda). Na optimalizáciu

27 Odporúčania na stanovenie akčných programov v rámci smernice 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov (2012).
28 https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html.
29 https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO.

akčných programov by sa mala využiť výmena osvedčených postupov povolená touto databázou.

Dvadsať členských štátov uviedlo prognózy kvality vody, pričom 9 predpokladalo ďalšie zníženie koncentrácií dusičnanov v podzemných a povrchových vodách, 6 negatívny trend a 5 *status quo*. Malo by sa poznamenať, že smernicou sa od členského štátu vyžaduje, aby prijal preventívne opatrenie, ak kvalita vody stagnuje a nezlepšuje sa. Komisia vyzýva všetky členské štáty, aby používali prognózy kvality vody a podávali o nich správy s cieľom náležite zabrániť akémukoľvek riziku ďalšieho znečistenia vody.

Členské štáty často poznamenávajú, že dôsledky zmeny klímy sťažujú predvídanie budúcej kvality povrchových a podzemných vôd. Následkom neočakávane suchého počasia v Európe v roku 2018 sa v roku 2019 znížili výnosy plodín, ale zároveň sa zvýšilo znečistenie živinami. Zmena klímy takisto vedie k obdobiam s výrazne zvýšenými zrážkami, ktoré môžu viesť k akumulácii pôd presiaknutých vodou, k záplavám či vysokému riziku straty živín.

Súčasné akčné programy ešte nemusia dostatočne riešiť tieto riziká a nemusia byť účinné na obmedzenie straty živín počas obdobia sucha alebo záplav alebo po období sucha alebo záplav. Komisia nalieha na to, aby členské štáty tieto projekcie a riziká zohľadnili v revízii akčných programov, a to uplatnením zásady predbežnej opatrnosti.

6. OBMEDZENIE VYUŽÍVANIA MAŠTAĽNÉHO HNOJA V ZNEČISTENÝCH OBLASTIACH

Jedným z najdôležitejších ustanovení smernice je, že v oblastiach, v ktorých sa akčné programy uplatňujú, nesmú poľnohospodári na svojich poliach použiť ročne viac ako 170 kg dusíka z hnoja na hektár. Toto obmedzenie sa uplatňuje v celej EÚ tam, kde je už voda znečistená alebo hrozí jej znečistenie, a to bez ohľadu na klimatické a pôdne podmienky a pestované plodiny.

Podmienky pestovania v chladnejších severných regiónoch sa však môžu líšiť v porovnaní s miernymi západnými regiónmi v oblasti Atlantického oceánu alebo s horúcimi a suchými podmienkami v Stredozemí. Z tohto dôvodu sa v smernici o dusičnanoch predpokladá možnosť využiť vyššie množstvo dusíka na hektár ročne. Je mimoriadne dôležité zdôrazniť, že tieto odchýlky sa môžu udeliť iba za predpokladu, že tieto množstvá nebránia dosahovaniu cieľov smernice, pokiaľ ide o kvalitu vody. Aby sa členský štát mohol odchýliť od stropu 170 kg/ha, musí požiadať o výnimku a vedeckými dôkazmi dokázať, že v prípade vymedzených plodín sa využitím vyšších množstiev v miestnych podmienkach žiadnym spôsobom neohrozí kvalita vody.

Táto možnosť využiť vyššie množstvo hnoja sa poskytuje rozhodnutiami Komisie, v ktorých sa identifikujú druhy poľnohospodárskych podnikov a stanovujú sa prísnejšie agro-environmentálne podmienky. Tieto rozhodnutia sú prijaté na základe kladného stanoviska členských štátov vo Výbore pre dusičnany[30], ktorý pomáha Komisii pri vykonávaní smernice.

Počas vykazovaného obdobia sa udelili výnimky týmto členským štátom: Belgicko, pokiaľ ide o región Flámsko, Dánsko, Holandsko, Írsko a Taliansko, pokiaľ ide

[30] https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=sk.

o regióny Lombardia a Piemonte (platnosť skončila v decembri 2019 a nebola obnovená). Pokiaľ ide o Spojené kráľovstvo, platnosť rozhodnutia týkajúceho sa Anglicka, Škótska a Walesu skončila v decembri 2016 a vydalo sa nové rozhodnutie týkajúce sa Severného Írska (platné počas celého vykazovaného obdobia).

7. AKO KOMISIA ZABEZPEČUJE SÚLAD SO SMERNICOU

Komisia je v neustálom dialógu s členskými štátmi s cieľom zabezpečiť úplný súlad so smernicou. Tento dialóg sa zameriava na obsah akčných programov, potrebu dodatočných opatrení, nových alebo revidovaných určení pásiem ohrozených dusičnanmi a posilneného monitorovania kvality vody. Popri tom Komisia zohľadňuje aj požiadavky z hľadiska kvality vody podľa rámcovej smernice o vode a rámcovej smernici o morskej stratégii, ako aj riziká emisií amoniaku z hnojív regulované v rámci smernice o znížení národných emisií[31].

Počas vykazovaného obdobia sa proti členským štátom viedlo 10 konaní vo veci porušenia povinnosti:

– Belgicko: Valónsko vo veci akčného programu pre dusičnany, Flámsko vo veci výnimiek,

– Bulharsko (vec sa uzavrela v roku 2018),

– Estónsko (vec sa uzavrela v roku 2017),

– Francúzsko vo veci určenia pásiem ohrozených dusičnanmi (vec sa uzavrela v roku 2019),

– Nemecko vo veci akčného programu,

– Grécko vo veci určenia pásiem ohrozených dusičnanmi a akčných programov (vec sa uzavrela v roku 2020),

– Taliansko vo veci stability monitorovacej siete, určenia pásiem ohrozených dusičnanmi a akčných programov,

– Poľsko vo veci určenia pásiem ohrozených dusičnanmi a akčných programov (vec sa uzavrela v roku 2018),

– Slovensko vo veci monitorovania kvality vody a akčného programu pre dusičnany (vec sa uzavrela v roku 2019) a

– Španielsko vo veci stability monitorovacej siete, pásiem ohrozených dusičnanmi a akčných programov o dusičnanoch.

8. PRÍSPEVOK K SPOLOČNEJ POĽNOHOSPODÁRSKEJ POLITIKE

Najnovšia reforma spoločnej poľnohospodárskej politiky poskytuje nástroje na riešenie znečistenia živinami.

Novou posilnenou podmienenosťou sa stanovujú povinnosti pre ambicióznejšie a udržateľnejšie záväzky v oblasti poľnohospodárstva prostredníctvom „dobrého poľnohospodárskeho a environmentálneho stavu (GAEC)“[32] a povinných požiadaviek týkajúcich sa hospodárenia (SMR), pričom sa týmito požiadavkami začleňuje súlad so smernicou o dusičnanoch a rámcovou smernicou o vode.

---

31 Smernica (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie.

32 Najmä GAEC 4 – Vytvorenie nárazníkových zón pozdĺž vodných tokov.

Nové ekosystémy budú ťažiť z finančnej podpory, ktorou sa poľnohospodári odmeňujú za používanie osvedčených postupov v oblasti životného prostredia a klímy, ktoré presahujú povinný základ podmienenosti, vďaka čomu je možné plniť ciele zelenej dohody.

Komisia vo svojich odporúčaniach pre strategické plány SPP požadovala opatrenia pre 26 členských štátov na riešenie znečistenia živinami.

Poľnohospodárske poradenské služby budú poľnohospodárov informovať o inováciách, výskume, postupoch a technológiách s cieľom zabezpečiť okrem iného aj ekologické obhospodarovanie vrátanie zníženia strát živín.

9. ZÁVERY

Vykonávaním smernice o dusičnanoch a jej presadzovaním sa za posledných 30 rokov obmedzili straty živín z poľnohospodárstva. Vďaka dôkazom je možné dospieť k záveru, že bez tejto smernice by boli úrovne znečistenia vody v EÚ podstatne vyššie.

Údaje o koncentrácii dusičnanov na úrovni EÚ ukazujú, že kvalita podzemnej vody sa od prijatia smernice zlepšila, ďalšie zlepšenie však prebieha od roku 2012 veľmi pomaly. Dá sa to obrazne vykladať tak, že nízko visiace ovocie už bolo zozbierané a teraz sú potrebné ďalšie ďalekosiahle opatrenia na zlepšenie pozitívneho trendu. Vysoké percento staníc na monitorovanie podzemnej vody stále vykazuje úrovne, ktoré presahujú maximum 50 mg dusičnanov na liter na Malte, v Nemecku, Luxembursku, Španielsku, Portugalsku a Belgicku (región Flámsko).

Monitorovanie kvality vody z členských štátov sa zlepšilo, pokiaľ ide o posúdenie eutrofizácie, ako aj pokiaľ ide o slanú vodu. Eutrofizácia je hlavným problémom všetkých typov povrchových vôd, keďže vnútrozemské, brakické, pobrežné a morské vody sú stále vážne zasiahnuté. K viacerým členským štátom, ktoré vynikajú v dôsledku veľkého množstva eutrofických vôd, patrí Česká republika, Fínsko, Dánsko, Luxembursko, Belgicko, Nemecko, Lotyšsko a Poľsko.

Napriek značnému úsiliu väčšiny členských štátov a poľnohospodárov, ktorí navrhli opatrenia na zníženie úniku dusičnanov do vôd a uplatňovali ich, z údajov o kvalite vody vyplýva, že úrovne vykonávania a presadzovania stále nie sú dostačujúce na dosahovanie cieľov tejto smernice, a to ani 30 rokov po jej prijatí a napriek určitému pokroku:

– Niektoré členské štáty zaznamenali zlú kvalitu vody na celom svojom území, ako aj systémový problém riadenia straty živín v dôsledku poľnohospodárstva: Belgicko (región Flámsko), Česká republika, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Poľsko a Španielsko.

– Niektoré členské štáty majú problematické oblasti, v ktorých sa znečistenie dostatočne nerieši: Bulharsko, Cyprus, Estónsko, Francúzsko, Portugalsko, Rumunsko a Taliansko.

Niektoré členské štáty preto musia naliehavo prijať dodatočné opatrenia na dosiahnutie cieľov smernice o dusičnanoch, najmä Belgicko, Česká republika, Luxembursko, Španielsko, Holandsko a Nemecko, ktoré sú od splnenia týchto cieľov najďalej.

V prehľadoch o jednotlivých krajinách sa uvádzajú konkrétnejšie závery a odporúčania pre každý členský štát.

Hoci na dosiahnutie cieľov smernice o dusičnanoch v oblasti kvality vody nie sú stanovené žiadne lehoty, ciele rámcovej smernice o vode v oblasti dobrého ekologického a chemického stavu by sa mali dosiahnuť najneskôr do roku 2027. Zo zistených trendov v oblasti kvality vody však vyplýva, že to sa nedosiahne bez radikálnych zmien zavedených opatrení.

Komisia posilní svoje opatrenia v záujme zlepšenia vykonávania smernice a jej presadzovania tak, aby zodpovedalo jej cieľom. Ide o podmienku dosiahnutia zníženia straty živín do roku 2030 o 50 % stanovenej v súvislosti s Európskou zelenou dohodou.

10. CESTA VPRED

Komisia v roku 2022 vypracuje plán integrovaného hospodárenia so živinami[33], ktorý bude vychádzať z Akčného plánu nulového znečistenia[34]. Pomôže sa tým koordinovať úsilie a zamerať sa na riešenie znečistenia živinami pri zdroji, na identifikáciu zníženia zaťaženia živinami potrebného na dosiahnutie cieľov Európskej zelenej dohody v oblasti živín, na stimuláciu trhov s bezpečnými a udržateľnými zhodnotenými živinami a na zvýšenie udržateľnosti v odvetví živočíšnej výroby.

Značný pokrok sa dosiahol v súvislosti s vývojom technológií na spracovanie hnoja. Zhodnoteným dusíkom, ktorým sa nahrádzajú anorganické hnojivá, sa znižujú emisie CO_2, zatiaľ čo rekuperované fosforečnany znižujú závislosť od dovážaného fosforitu, pričom zostávajúce organické zložky možno použiť na miestnych poliach. Najvyspelejšie technológie sa však ešte vo veľkej miere nevyužívajú a existuje množstvo ekonomických prekážok, a to vzhľadom na vysoké náklady na tieto procesy, náklady na dopravu a častú potrebu platiť poľnohospodárom za využívanie týchto produktov na ich poliach. Maximálna úroveň dusíka z hnoja, ktorú je možné podľa smernice o dusičnanoch využiť, okrem toho zahŕňa aj hnoj v spracovanej forme.

Novým nariadením o produktoch na hnojenie[35] sa v júli 2022 rozšíri rozsah súčasného nariadenia o hnojivách[36], a to od čisto anorganických hnojív po organicko-minerálne a organické hnojivá, čo pripravuje pôdu na uvedenie týchto spracovaných organických hnojív na vnútornom trhu EÚ.

---

33 Stratégia v oblasti biodiverzity a stratégia „z farmy na stôl“.

34 Doplní sa odkaz na oznámenie.

35 Nariadenie (EÚ) 2019/1009, ktorým sa stanovujú pravidlá sprístupňovania EÚ produktov na hnojenie na trhu (Ú. v. EÚ L 170, 25.6.2019, s. 1).

36 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2003/2003 z 13. októbra 2003 o hnojivách.

Hlavný pokrok 4 – „REcovered Nitrogen from manURE“: RENURE (zhodnotený dusík z hnoja)

Akčný plán pre obehové hospodárstvo[37] podporuje recykláciu živín z hnoja a ostatných organických zdrojov s cieľom nahradiť chemické hnojivá, ktorých výroba je spojená s nevýhodami riadenia zdrojov v prípade fosforu[38] alebo s vplyvom na životné prostredie v prípade dusíka[39].

Kým organické hnojivá na jednej strane zvyšujú organický uhlík v pôde a úrodnosť pôdy, na druhej strane môžu v porovnaní s anorganickými hnojivami uvoľňovať do životného prostredia viac živín, čo predstavuje vyššie riziko znečistenia vody a ovzdušia. Hlavnou výzvou je preto získať recyklované živiny, ktorými sa minimalizujú straty v životnom prostredí.

Spoločné výskumné centrum Komisie vykonalo štúdiu[40] o zhodnotenom dusíku z hnoja a navrhlo kritériá jeho bezpečného využívania nad prahovými hodnotami stanovenými v smernici o dusičnanoch podobne ako neorganické hnojivo. Príslušné materiály sa nazývajú RENURE, a to z anglického výrazu „REcovered Nitrogen from manURE“ (zhodnotený dusík z hnoja). Komisia v súčasnosti zvažuje možnosti vykonávania tohto kritéria v súčasnom právnom rámci.

Finančné prostriedky je možné získať v rámci SPP, štátnej pomoci a Interreg[41], ale aj prostredníctvom prvkov zelenej transformácie v rámci národných plánov podpory obnovy a odolnosti, pričom sa v nich vysvetlí, ako prispievajú k dosahovaniu environmentálnych cieľov stanovených na úrovni EÚ[42].

V rámci programu EÚ pre výskum a inováciu Horizont 2020[43] sa investovalo do viacerých projektov[44] zaoberajúcich sa hospodárením so živinami, ktoré v súčasnosti prinášajú svoje výsledky a zavádzajú inovácie. Programom Horizont Európa[45] sa takisto poskytne finančná podpora pre výskum a inovácie v oblasti integrovaných prístupov k hospodáreniu so živinami a ich obnove, ako aj k ochrane vôd.

Aj keď sa zvažujú nové iniciatívy na riešenie znečistenia živinami a sú k dispozícii finančné prostriedky, prvé nevyhnutné opatrenia na riešenie znečistenia živinami a jeho predchádzanie v dôsledku poľnohospodárstva je potrebné vykonávať prostredníctvom vyššej úrovne súladu so smernicou o dusičnanoch. To je v súlade so Zmluvou EÚ a jej zásadou prevencie, zásadou nápravy škôd na životnom prostredí prioritne pri zdroji a zásadou, že náhradu škody hradí znečisťovateľ[46].

37 Oznámenie Komisie Nový akčný plán pre obehové hospodárstvo – Za čistejšiu a konkurencieschopnejšiu Európu [COM(2020) 98 final].

38 Fosfor je začlenený do zoznamu surovín kritických pre EÚ.

39 Výroba minerálnych hnojív procesom Haber – Bosch pomocou dusíka je v súčasnosti jedným z najväčších globálnych spotrebiteľov energie a znečisťovateľom životného prostredia skleníkovými plynmi, ktorá je zodpovedná za 1,2 % globálnych antropogénnych emisií CO_2.

40 Štúdia technických návrhov na bezpečné používanie spracovaného hnoja nad prahovú hodnotu stanovenú smernicou pre oblasti ohrozené dusičnanmi, JRC (2020).

41 https://www.interregeurope.eu/.

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en.

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020.

44 https://cordis.europa.eu/.

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en.

46 Článok 191 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.